

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ NR.2
ГР.СОФИЯ, 16 ЮЛИ 2009 ГОДИНА

Върховният касационен съд на Република България, ОБЩО СЪБРАНИЕ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ, в съдебно заседание на втори април две хиляди и девета година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: ГРОЗДАН ИЛИЕВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

ЕЛИЯНА КАРАГЪЗОВА, САВКА СТОЯНОВА, ИВАН НЕДЕВ

ЧЛЕНОВЕ:

ПЛАМЕН ТОМОВ

ФИДАНКА ПЕНЕВА

РУМЕН НЕНКОВ

ЕЛЕНА АВДЕВА

ЕЛЕНА ВЕЛИЧКОВА

ИВЕТА АНАДОЛСКА

ЛИДИЯ СТОЯНОВА

КАПКА КОСТОВА

ЕВЕЛИНА СТОЯНОВА

ТАТЯНА КЪНЧЕВА

ЛИЛЯНА МЕТОДИЕВА

НИКОЛАЙ ДЪРМОНСКИ

САША РАДАНОВА

ЦВЕТИНКА ПАШКУНОВА

ВЕРОНИКА ИМОВА

БИЛЯНА ЧОЧЕВА

БОРИСЛАВ АНГЕЛОВ

БЛАГА ИВАНОВА

ЮРИЙ КРЪСТЕВ

ПАВЛИНА ПАНОВА

КРАСИМИР ХАРАЛАМПИЕВ

ЖАНИНА НАЧЕВА

РУЖЕНА КЕРАНОВА

СЕВДАЛИН МАВРОВ

с участието на секретаря Румяна Виденова,

ложи на разглеждане тълкувателно дело № 2 по описа за 2009 година, докладвано от съдиите ВЕРОНИКА ИМОВА и ФИДАНКА ПЕНЕВА

Главният прокурор на Република България на основание чл. 125 от Закона за съдебната власт, е направил искане до Общото събрание на наказателната колегия във Върховния касационен съд за приемане на тълкувателно решение на основание чл. 124, ал. 1, т. 1 от Закона за съдебната власт, поради противоречива и неправилна практика относно приложението на разпоредбите по Раздел IX „Трафик на хора“, в Глава втора от Особената част на Наказателния кодекс¹, както и поради противоречива съдебна практика по приложението на процесуалните норми относно компетентния разследващ орган за престъпленията по чл.

1596 НК и по приложението на чл. 123 от Наказателно-процесуалния кодекс.

Поставените въпроси са :

1. Осъществено ли е изпълнителното деяние „транспортране“, когато деецът е извършил фактически действия по транспортране на жертвата /да управлява превозното средство/ или е достатъчно да е извършил действия свързани с превозването ѝ /закупуване на самолетни и автобусни билети, отвеждане до аерогарата /автогарата/ и пътуване /или не/ с пострадалия до района или страната на крайната дестинация. Налице ли е „транспортране“, когато водач на МПС, срещу заплащане, знаейки целта на пътуването, превози жертвата независимо дали на територията на страната или извън нея ? Налице ли е „транспортране“, когато шофьор на такси, получи указания от трето лице да превози жертвата в рамките на населеното място или до друго населено място, знаейки целта на пътуването ?

С какви действия деецът осъществява изпълнителното деяние „набиране“ по смисъла на чл. 159а, ал. 1, пр. 1 НК? С какво те се отличават от действията, с които се извършва изпълнителното деяние по чл. 155, ал. 1 НК /склоняване към проституция или своджане към блудствени действия или съвкупление/, когато целта на трафика на хора е сексуалната експлоатация на жертвата /с цел „развратни действия“/? Налице ли е набиране, когато активна страна е пострадалият от престъплението, а не деецът ?

Когато деянията са извършени през непродължителен период от време, спрямо три и повече лица, следва ли да се приеме, че е налице квалификация „група от хора“ и е извършено едно престъпление или е налице реална съвкупност от престъпления срещу различни лица, като обвинението следва да се повдигне и предяви с отделен диспозитив за всяко пострадало лице ?

2. Каква е формата на съучастие в случаите, когато един от съучастниците набира, друг транспортра, а трети укрива или приема пострадалия ?

За да е налице съучастие по чл. 159а НК, необходимо ли е във всяка една от формите на изпълнителното деяние /набиране, транспортране, укриване или приемане/ да участват две или повече лица, или е достатъчно участие само в някоя /една или повече/ от тези форми, когато деянието се осъществява по отношение на едно и също лице или група лица.

В случаите на чл. 159б от НК, когато един от съучастниците извършва „превеждането през границите на страната“, лицата осъществили набирането в една държава и приемането в друга държава, извършват ли в съучастие с транспортрацията престъпление по чл. 159б НК или деянието им следва да се квалифицира по чл. 159а от НК ?

3. Има ли поглъщане на по-леко наказуемите от по-тежко наказуемите състави, какъвто е трафикът на хора, при идентични обективни и субективни признаци ? Какво е съотношението между съставите на чл.155, ал.3, вр. с ал.1,предл. първо НК и чл.159а - чл.159б НК?

Каква е разликата от обективна и субективна страна между съставите на чл. 156, ал. 1 и 2 от НК и чл. 159а, ал. 2, т. 3 от НК и в какво съотношение се намират?

В случаите, когато има реализиран трафик на хора и е започнала експлоатацията на пострадалия с някоя от целите, с които е осъществен трафика, винаги ли има съвкупност на престъплението с други престъпления ?

4. Къде е довършено престъплението по чл. 159б от НК - в чужбина или в района на съда, където се намира ГКПП, през който е транспортран пострадалият ? Кой е компетентният съд ? Трябва ли в тези случаи разследването да се извършва от следовател, по силата на чл. 194 ал. 1, т. 3 НПК ? Кой е компетентният съд, в случай че се касае за престъпление по чл. 159б НК, извършителите са повече от един и са с различно местоживееие в страната ?

5. Допуснато ли е съществено процесуално нарушение, довело до ограничаване правото на защита, когато на дееца е повдигнато и предявено обвинение за престъпление по Раздел IX „Трафик на хора“ от Глава II от Особената част на НК, извършено спрямо лице, за което са взети мерки за защита по чл. 123 и сл. НПК, поради което самоличността на пострадалия не е посочена. Налице ли е съществено процесуално нарушение когато има случай на трафик на хора, с оглед

личността на пострадалия /чл. 159а, ал. 2, т. 1 НК - лице ненавършило 18 години /и той е защитен чрез запазване в тайна на самоличността му ?

Общото събрание на наказателната колегия във Върховния касационен съд на Република България, за да се произнесе, взе предвид следното:

Трафикът или търговията с хора е една от тежките форми на престъпна дейност, в която най-често се действа съгласувано по веригата от страните на произход на пострадалите през страните за транзита им до тези на крайната дестинация на жертвите.

Раздел IX „Трафик на хора“ от Глава втора от Наказателния кодекс е създаден със ЗИДНК /ДВ, бр. 92/2002 година/ в отговор на новите изисквания за хармонизиране на българското законодателство на основата на международни актове като: Международния пакт за граждански и политически права /ДВ, бр. 43/76 г./; Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност /ДВ, бр. 42/2001 г./; приетия към тази Конвенция Протокол за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика на хора, особено на жени и деца, известен като „Протоколът от Палермо“. Въз основа на същите международни актове е приет и Закона за борба с трафика на хора /ДВ, бр. 46/2003 г./

Част от обективното право е Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора, ратифицирана със закон обнародван в ДВ, бр. 24/2007 година, в сила за Република България от 18.06.2007 година. Тя се основава на редица вътрешни актове на органите на Съвета на Европа и на Европейския Съюз като вторично право, регулиращо правното положение на жертвите, особено на жени и деца, насилствената проституция, миграцията, процесуалното положение на жертвите в наказателното производство, международното наказателноправно сътрудничество при преследването на извършителите на трафик, стандартите за подкрепа и компенсация на жертвите от тежки умишлени престъпления, в това число и от трафик на хора. Актове с принципно значение в тази материя са Директива 2004/80/ЕС на Съвета на Европейския съюз относно обезщетението на жертвите на престъплението и Рамково решение 2001 /220 /ПВР² на Съвета на Европейския съюз, относно правното положение в наказателния процес на жертвите от престъпления, с които е съобразено законодателството ни при приемането на Закона за финансово подпомагане и компенсация на пострадали от престъпления /ДВ, бр. 105/2006г./ и Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство /ДВ, бр. 103/23.11.2004 г., в сила от 25.05.2005 г./.

В тълкувателната дейност на правоприлагащите органи, освен очертаната правна рамка, намират приложение нормативните актове по чл. 34 ал. 2, б."б" от Договора за Европейския съюз, подписан в Маастрихт на 7.02.1992 г., в сила от 01.11.1993 г., тъй като правната природа на тези актове е такава, че те имат обвързваща сила за държавите - членки, по отношение на резултата, който трябва да бъде постигнат в случаите на борбата с търговията с хора. По настоящето дело при тълкуване съдържанието на понятия от състава на престъпленията по раздел IX „Трафик на хора“ от НК, следва да се съобразят и целите, поставени в Рамковото решение на Съвета на Европейския съюз от 19.07.2002 година, относно борбата с трафика на хора /2002/629/ПВР/ и Рамково решение /2001/220/ПВР. Съгласно преамбюла на Конвенцията на Съвета на Европа в борбата с трафика на хора, страните по нея поемат задължение, да намалят различията в съдебните процедури на държавите-членки, да разширят полицейското и съдебно сътрудничество срещу трафика на хора, както и да имат общ подход, уеднаквяващ тълкуването при дефиниране на елементите от това престъпление.

В правната ни система са създадени два действащи режима за противодействие на трафика: единият е в Закона за борба с трафика на хора, насочен към превенцията и защитата на жертвите от трафик на хора и вторият, наказателноправен, с инкриминиране на деянието „трафик на хора“ в специално създадения Раздел IX в Глава втора от Особената част на Наказателния кодекс „Трафик на хора“. На противодействието на трафика на хора служат и процесуални институти по глава осма от НПК: „Пострадал“ по чл.74-чл.75 ; „Защита на свидетеля“ в правилата по чл.123 НПК; „Разпит на свидетел с тайна самоличност“ в правилата по чл. 141 НПК.

Наказателноправната уредба е в изпълнение на чл. 5, вр. чл. 3 от Протокола от Палермо. В § 1, т. 1 от Закона за борба с трафика на хора буквално е възпроизведена дефиницията за трафик на хора от чл. 3, б. „а“ от този протокол. След

образуване на делото пред ОСНК, в ДВ бр.27/2009 година бе публикуван ЗИДНК, с който бе създаден нов чл. 159в НК, в изпълнение на чл. 19 от цитираната Конвенция на Съвета на Европа за борба с трафик на хора. Затова в Наказателния кодекс е въведено като престъпление използването на услугите, обект на експлоатацията предвидени в чл. 4, б. „а" изр.2 от Конвенцията: „експлоатирането включва най-малкото използване с цел проституиране на друго лице или други форми на сексуална експлоатация, принудителен труд или услуги, робство или дейности сходни с робството, поставяне в положение на зависимост или отнемането на телесни органи."

Съгласно § 1 от Допълнителната разпоредба на Закона за борба с трафика на хора, по смисъла на този закон:

1. „Трафик на хора" е набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на хора, независимо от изразената от тях воля, чрез използването на: принуда, отвлечане, противозаконно лишаване от свобода, измама, злоупотреба с власт, злоупотреба с положение на зависимост или чрез даване, получаване или обещаване на облаги, за да се получи съгласието на лице, упражняващо контрол върху друго лице, когато се извършва с цел експлоатация;

2. „Експлоатация" е противозаконно използване на хора за разврат, за отнемане на телесни органи, за осъществяване на принудителен труд, за поставяне в робство или в положение сходно на робство;

3. Набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на деца с цел експлоатация, се смята за трафик на хора, независимо дали са осъществени чрез средствата, посочени в т. 1".

За разлика от цитираната разпоредба, в диспозицията на основния състав на престъплението „трафик на хора" по чл. 159а, ал. 1 НК, не са включени посочените в дефиницията средства за извършване на деянието. От това следва, че по българското наказателно право деянието е съставомерно винаги, когато са извършени посочените в наказателната норма форми на изпълнение с указаната престъпната цел.

В квалифицирания състав на престъплението по чл. 159а, ал. 2, т. т. 1- 6 и ал.3 НК са възпроизведени цитираните в Протокола от Палермо средства, като различни форми на въздействие върху волята на жертвата, а когато тя е дете, е без значение използването им спрямо него. Това означава, че нашият законодател е дал възможност за привличане към наказателна отговорност на по-широк кръг извършители на трафик на хора, защото за отговорността по основния състав /набиране, транспортиране, укриване или приемане на лица или група от хора, със специалните цели/ не е необходимо да се доказват и допълнителните елементи, каквито са способите по чл.159а, ал.2НК.

Нормите по чл. 5, вр. чл. 3 от Протокола от Палермо, чл. 18 и по чл. 19 от Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора допускат, всяка страна да вземе такива законодателни мерки, каквито са необходими за инкриминирането на деянията, описани като трафик на хора. Предвидените в международните актове понятия за престъпни деяния са намерили израз в нашето законодателство при спазване принципа за зачитане суверенитета на държавата ни да определя наказателните състави на престъпленията и с оглед националните нужди от ефикасно правно регулиране, които са съобразени с особеностите на страната. Това следва и от чл. 5, ал. 3 и 4 от Конституцията на РБ. С решение № 7/1992 г. по к. д. № 6/1992 г. на КС на РБ е прието, че прякото действие на международните договори в областта на наказателното право е значително ограничено, поради особеностите и структурата на наказателноправните норми. Обявените за престъпни деяния по международните договори, по които България е страна, стават част от вътрешното наказателно право с вътрешен законодателен акт. Осъществяването на наказателната отговорност за извършителите на престъпления е суверенно право на всяка отделна държава. В международните актове се посочват в по-общ вид основните признаци на деянията и общите принципни насоки за борба с конкретните негативни явления, като на отделните държави се предоставя правото да конкретизират престъпните състави и да определят санкционните им рамки.

Следователно, съществен белег на отговорността по чл. 159а НК е, че съгласието на жертвата на трафик, независимо дали тя е дете или пълнолетно лице, не изключва съставомерността на деянието. Поради това, не само деянието, но и жертвите на престъплението трафик на хора, са по-широко дефинирани в наказателното право, в сравнение

с тези в Закона за борба с трафик на хора, тъй като наказателноправното съдържание на жертви от това престъпление включва и лица, които не са претърпели насилие или друга неправомерна форма на въздействие върху личността им.

За да се отговори на въпросите, поставени в искането на Главния прокурор, е необходимо да се изясни съдържанието на правните норми чрез познатите методи на езиковото, логическо и историческо тълкуване, както и с оглед принципите на международните актове относно борбата с трафика на хора.

1.1 "Транспортиране" означава превозване или преместване на стоки и хора, пренасянето им от едно място на друго с помощта на превозно средство³. Когато деецът извършва само действия, свързани с транспортирането, в практиката следва да се прави разграничение между помагачеството, като форма на участие в съвместна умишлена престъпна дейност и съизвършителството, когато лицето участва в поне една от формите на изпълнителното деяние. Описаните в искането на Главния прокурор конкретни действия на обвиняемия, необходими за осигуряване на превозването, са форми на привидно приготвяне или привидно помагачество към изпълнителното деяние транспортиране. Всъщност, те са съставна част от изпълнителното деяние. За да отговаря за транспортиране по чл.159а, ал.1 НК, не е задължително деецът да извърши сам превозването на лицето или групата от хора. Достатъчно е да обезпечи транспортирането, чрез закупуване на билет, предоставяне на превозно средство с водач, изпращане до аерогара, снабдяване с документи за пътуване или други подобни действия, при това без да е нужно да бъде нарушаван режимът за граничен контрол.

Когато е установено, че водачът на превозното средство, с което се извършва превоза, съзнава престъпната цел на транспортирането по чл.159а, ал. 1 и ал.3 НК, той отговаря като извършител или съизвършител.

1.2 Най-честата форма на изпълнителното деяние по чл. 159а, ал. 1 и по чл. 159б, ал. 1 НК е набирането на лице или група от хора.

Съдържанието на понятието „набирам“ /recruitment/ от английски език⁴ е намерило нормативно приложение в редица международни актове.

Съпоставката на лексическото тълкуване на понятието с логиката на явлението трафик на хора, според изискванията на наднационалния законодател, води до извода, че съдържанието на понятието „набира“, следва да се тълкува като привличане, събиране, вербуване, уговаряне или склоняване на лице /лица/ за да бъдат въвлечени за постигане на целите, предвидени по чл. 159а, ал. 1 и ал.3 НК. Привличането на лицата може да е станало, освен с противоправни средства и с такива, които са напълно легални, например: неофициални мрежи, приятелски и семейни кръгове, обяви за предлагане или приемане на работа, чрез агенции които предлагат работа, обучение, сключване на брак или пътуване в чужбина, чрез реклами по Интернет или в медиите, използване на посредници в питейни заведения и други неограничен кръг дейности.

Понятието „набиране“ се изяснява от граматическото и логическо тълкуване на съдържанието му в чл.159а-чл.159г НК. Граматическото тълкуване на думата "набирам" води до извода, че деянието в тази му форма представлява и убеждаване на друго да се присъедини към начинание. Това съдържание на престъпното набиране на жертвата на трафик на хора се изразява в активно поведение на дееца, чрез психическо въздействие върху волята на едно или на няколко лица, насочено към тяхното мотивиране да участват за постигането на една или на няколко от целите на престъплението. Поначало то не се отъждествява със съдържанието на понятието "намиране" на жертвата, тъй като в противен случай волята на законодателя изрично щеше да се открие в това понятие, а не да го замести с израза "набиране". Например, при очертаване съдържанието на приготвянето по чл.17, ал.1 НК е използван изразът: "намирането на съучастници и изобщо създаването на условия за извършване на престъплението".

При другите форми на изпълнително деяние трафикът на хора е комплекс от действия насочени към подготовката за експлоатация на жертвата съгласно целите по чл.159а, ал.1 и ал.3 НК. Например, "укриването" се изразява в действие по поставянето на жертвата в неизвестност спрямо лицата, които имат право да знаят къде се намира или просто на даване подслон на жертвата. Лицето-укривател е извършител, а не помагач при трафика на хора, защото участва в изпълнение на деянието, а не в предварителна дейност по улесняването му, чрез създаване на условия или отстраняване на пречки за неговото извършване. При "приемането" деецът се съгласява да се възползва от жертвата, за реализиране на посочените в закона цели, независимо дали я укрива или не. Той е съизвършител с този който набира, а не негов помагач, при започнало изпълнение на набирането на жертвата.

Поведението на жертвата за въвличането ѝ в трафик на хора е правно ирелевантно за наказателната отговорност на дееца и при четирите форми на изпълнителното деяние по чл.159а, ал.1 НК. Това е така и когато тя сама е поискала да се присъедини в дейността по набирането, укриването, приемането или нейното транспортиране. Доброволният характер на поведението ѝ може да има значение при индивидуализацията на отговорността на подсъдимото лице, но не и за нейното възникване, защото, съгласието на жертвата за поставянето ѝ в положение, което ще създаде предпоставките за бъдещата ѝ експлоатация, няма юридическо значение за отговорността на дееца.

За съставомерността по основния състав на чл. 159а, ал.1 НК е достатъчно да се установи, че деецът е вербувал, уговорил, склонил е жертвата да го следва, за постигане на някоя от съставомерните цели, без да е необходимо използване на измама, принуда, отвличане или противозаконно лишаване от свобода, състояние на зависимост, обещаване или даване, или получаване на облаги. Когато някоя от формите на изпълнителното деяние е осъществена и със средствата, предвидени в чл.159а, ал.2 НК, отговорността е съгласно квалифицирания състав, който изключва приложението на общия състав - *lex specialis derogat legi generalis*.

1.3 Приликата на съставите на трафик на хора с цел използване за развратни действия, с тези на склоняването към проституция с користна цел, е в общият им родов обект на защита и в сходството на непосредствените им обекти на защита. Те имат и общи обективни и субективни признаци. В раздела "Разврат" от НК и в относимите към трафика на хора международни актове няма определение на понятието проституция, но има дефиниция на понятието "експлоатиране" на проституцията. Съдържанието на "експлоатирането на проституцията" е изведено от чл. 4, б. „а" изр.2 от Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора като включващо, най-малкото "използване с цел проституиране на друго лице или други форми на сексуална експлоатация"⁵.

Следователно, проституцията представлява извършване на развратни действия с друго, срещу получаване на облага, която щом е занаят, няма еднократен характер, а е дейност на системно извършване или най-малкото на повтарящо се действие за продължителен или определен период от време.

При склоняване към проституция с користна цел по чл.155, ал.3, вр. с ал. 1, предложение първо НК се извършват действия по мотивиране на лицето към проституция. Същото по съдържание е и набирането чрез склоняване на лице, когато това се върши с цел използване на развратните действия /проституция, блудство, хомосексуализъм/.

И двете деяния са на формално извършване и представляват психично въздействие върху жертвата, с цел тя да бъде убедена да приеме определено поведение. Както при склоняването към проституция, в състава по чл.155, ал. 1, предложение 1 НК, така и при набиране чрез склоняване към проституция по чл.159а, ал. 1 НК за експлоатация на развратните действия, поведението на дееца се изразява в мотивационно въздействие върху лицето за встъпване в полови контакти, блудство и пр., срещу облаги. Без значение са използваните средства - убеждаване, обещаване на облаги, създаване на изгоди, заплаха и пр.. Проституцията като разновидност на развратните действия, освен друго, е и дейност при упражняването на която се получава облага. Когато деецът склонява към проституция, ръководейки се от користна цел или за използване на жертвата за проституция, блудство и пр., действа с формирани в съзнанието си представи за получаване на облаги от развратните действия.

Следователно, склоняването към проституция с користна цел и набирането чрез склоняване на лице към проституция, с цел използване за разврат, се покриват, но с единствената разлика в обхвата на целта, а не в нейното съдържание. При трафика на хора тя е с по-широк обхват, защото експлоатацията на развратните действия има траен, системен характер, тъй като проституцията се използва като занаят, извършван трайно за даден период от време за облаги. При користната цел по чл. 155, ал.1, предложение първо НК, в съзнанието на дееца са очертани същите представи, но за мотивирането на жертвата за инцидентни случаи на благодетелстване чрез проституирането.

Затова има поглъщане на обективните и субективни признаци на състава по чл. 155, ал.3, вр. с ал.1, предложение първо НК от състава на чл. 159а, ал.1, предложение първо НК. В този случай деянието ще се квалифицира по чл.159а, ал.1

НК, по принципа на поглъщането, което изключва съвкупността от престъпления - *lex consumens derogat legi consumptae*

В останалите случаи съставът по чл. 155, ал.3, вр. с ал. 1, предложение първо НК ще се прилага като самостоятелно престъпление.

1.4 Специалните цели по чл. 159а, ал.1 и ал.3 НК винаги включват в съзнанието на дееца организацията за бъдещата експлоатация на жертвата. Когато е насочена за развратни действия, целта е основен разграничителен критерий от други сходни състави от раздела "Разврат" на НК. Създаването на условия за разврат, каквито са свождането към блудствени действия или съвкупление, или предоставяне систематически на помещения на различни лица за разврат, не могат да бъдат погълнати от трафика на хора. Когато деянията по чл. 155, ал. 1, предложение второ НК, по чл. 155, ал. 2 НК или по чл.155, ал.3, вр. с ал.1, предложение второ или вр. с ал. 2 НК са извършени паралелно с трафика на хора или след реализиране на целта му за използване на развратните действия, те могат да са само в реална съвкупност с престъпленията по чл. 159а - чл. 159г НК, или по чл. 159в НК.

1.5 Особена характеристика на престъпленията по раздел IX „Трафик на хора“ от НК е, че съдействието на жертвата за въвличането ѝ в трафик на хора не изключва отговорността на дееца при осъществяване на която и да е от формите на изпълнителното деяние.

Практическото значение на въпроса е в характера на съгласието на жертвите при въвличането им, чрез указаните четири форми на деянието, за използване за целите на експлоатацията по чл.159а, ал. 1 и ал. 3 НК. Жертвите трябва да дадат съгласието си за следване на дееца. В противен случай целите на деянието не могат да бъдат постигнати. Характерът на съгласието на жертвата за следване на дееца няма юридическо значение. Дали съгласието е доброволно, поради свободно формирана воля или то е постигнато от дееца чрез въвеждане на лицето в заблуждение, чрез отвлечане или противозаконно лишаване от свобода, чрез използване състояние на зависимост, злоупотреба с власт или чрез обещание, даване или получаване на облаги, или защото жертвата е дете, тези фактически данни са неотнормими към основанията за възникване отговорността на дееца. Степента на тази отговорност обаче, по основния или по квалифицираните състави, е в зависимост от предвидените в закона средства за постигане на съгласието на жертвата.

1.6 В диспозицията на чл. 159а, ал. 1 НК са посочени четири отделни форми на изпълнение на деянието „трафик на хора“, които могат да се проявяват както самостоятелно, така и заедно. Престъплението по основния състав е на просто извършване, тъй като няма предвиден престъпен резултат. Негов субект може да бъде всяко наказателноотговорно лице, а броят на пострадалите от един акт на деянието може да бъде както едно лице, така и група от лица.

Пострадалият, като отделно физическо лице или като група от хора, е обективен признак в диспозицията по чл. 159а, ал.1 НК и винаги подлежи на индивидуализация при всяка конкретна престъпна проява, независимо дали е лице или група от хора. Затова изясняването на съдържанието му е важно за правоприлагането.

По отношение на пострадалите, текстът е неясен, тъй като в основния състав е посочено само множествено число на жертвите „отделни лица или групи от хора“, докато в чл. 159а, ал. 2, т. 1 и т. 2 НК е употребено единствено число - когато жертвата е дете или когато е въведена в заблуждение, или е лице спрямо което е използвана принуда, или е бременна жена /по чл. 159а, ал. 3 НК/. Въпросът намира разрешение при сравнителния анализ на понятието в основния и квалифицирания състави. След като в квалифицирания състав е използвано единствено число за броя на лицата, спрямо които се въздейства с деянието, на още по-голямо основание това ще важи и за основния състав, тъй като той е определящ за признаците на престъплението.

Употребата на понятието "групи от хора" също създава различия в тълкуването. За наказателната отговорност е задължително стриктното тълкуване на съдържанието на нормите. Смишълът на неясната разпоредба се изяснява със съдържанието на други разпоредби, които най-точно отговарят на вложената от законодателя цел при нейното създаване. При правоприлагането действа правилото, че думите и изразите с утвърдено правно значение се тълкуват еднакво във всички нормативни актове⁶. Според Постановление № 2/1957 година на Пленума на ВС, изменено и допълнено с Постановление № 7/1987 година на Пленума на ВС, убийството по

чл. 116, ал. 1, т. 6 НК, извършено по начин опасен за живота "на мнозина", се разбира като "създадена опасност за живота на повече от едно лице". Критерият спрямо пострадалите изцяло е количествен и означава, че те са повече от едно лице, следователно са най-малко две лица. Обратното е в дефиницията за "организирана престъпна група" по чл. 93, т. 20 НК, която използва и качествен критерий. "Групи от хора" не е понятие аналогично по съдържание на "престъпната група" като брой лица, които са три или повече. Това е така, защото освен, че е употребено като особеност на качеството на субекта на някои състави от Особената част на НК, понятието по чл. 93, т. 20 НК е винаги тежен квалифициращ признак. За разлика от него, понятието "групи от хора", при трафика на хора, има само количествено съдържание и няма значение за степента на наказателната отговорност. В случая броят на пострадалите няма значение на квалифициращ, а на основен признак в обективната страна на съставите, защото законодателят е дал еднаква оценка на степента на обществена опасност на деянието, когато пострадало от престъплението е едно лице или са групи от лица.

Ето защо, "група от хора" означава общност от две или повече лица, а признакът "групи от хора" са тези общности от хора, при които във всяка една от тях лицата са две или повече на брой.

Отделно деяние по чл. 159а, 159б и 159г НК може да се осъществи както срещу едно лице, така и срещу група от хора. Ако посегателството е срещу две или повече различни лица - едновременно или последователно, дейността е при съвкупност. Когато срещу личността на едно и също лице или на лицата в една и съща група от хора, е доказано последователно извършване на две или повече деяния, принадлежащи към посочените състави на трафик на хора, ще има продължавано престъпление, ако са налице и останалите предпоставки по чл. 26, ал. 6, вр. с ал.1 НК.

2.1 Трафикът на хора е съвременна проява на престъпна дейност, която най-често е организирана при разпределение на ролите на две или повече лица в нейното осъществяване. Обикновено в практиката отделните деяния в изпълнение на различните форми на трафика на хора, независимо дали са национални или международни и дали са свързани или не с организираната престъпност, се осъществяват от различни лица. Той надхвърля мащабите на местоизвършване на деянието в едно населено място, както и на националната държава. Поради това местата на произход, транзит и на крайна дестинация са мястото на извършване на престъплението. Тази специфика е отразена в правната регламентация и конструкцията на престъпните състави. Фактическото усложнение на престъплението се засилва от проявите на задружна престъпна дейност, при която се извършват поотделно или заедно формите на деянието.

За задружната престъпна дейност при трафик на хора са валидни общите правила за съучастието, като типично усложнение на престъпната дейност, породено от субектите на престъплението. Конструкцията на правната норма по чл. 159а, ал. 1 НК предвижда множественост на проявите на изпълнителното деяние, без между тях да има една задължително поставена от закона фактическа връзка, поради което разграничението на формите на съучастието в задружната престъпна дейност е специфично.

В обективната страна на основния състав на престъплението „трафик на хора" има четири алтернативни форми на деянието. Всяка от тях е със самостоятелно правно значение за възникване на наказателна отговорност на дееца. Те придават усложненост на основния състав, без да е налице усложнена престъпна дейност, както при съставните престъпления, двуктните престъпления или тези на системно или продължено извършване. Когато се осъществяват от различни лица /едното набира, второто транспортира, а друго приема или укрива жертвата/ въпросите, свързани с формите на съучастието, намират решение от общите правила за съучастието по чл.20-чл.22 НК. Съобразява се видът на участието и конкретният принос на всеки един от съучастниците в осъществяването му. Единичното престъпно деяние при престъплението по чл. 159а, ал.1 НК е базата върху която трябва да се разглеждат проявите на общите и специфични черти на съучастието.

Когато при общност на умисъла и съзнание за специфичната престъпна цел по чл. 159а, ал.1 и ал.3 НК, единият от съучастниците набира, друг транспортира, а третият укрива или приема жертвата, всички са съизвършители по чл. 20, ал.2 НК. Те осъществяват изпълнението на едно деяние, независимо от отделното участие на всеки от тях в една или в друга от формите на неговото изпълнение, предвидени в обективната страна на състава. Всяка от формите на основния състав по чл. 159а, ал.1 НК има фактическо изражение, наподобяващо различни дейности по създаване на условията и предпоставките за предварителна подготовка и организация на същинското използване на жертвите, инкриминирано в новосъздадения състав на чл. 159в НК/ДВ,бр.23/10.04.2009г./..Спецификата във формулирането на деянието от фактическа страна, отразява изискването на международните актове към националния законодател за самостоятелно криминализиране на приготвянето към трафик на хора, като подготовка за неговото изпълнение. В раздел IX на Глава

II от НК са предвидени само състави на довършени престъпления, а не на отделни стадии в тяхното осъществяване. Набирането, транспортирането, укриването или приемането на жертвите, а при външния трафик и превеждането им през границата на страната, са обективни признаци на изпълнителното деяние в основните състави на вътрешния и външен трафик на хора и форми на изпълнение на довършено престъпление, а не на отделни стадии в неговото осъществяване. Ето защо, макар и да не е инкриминирано приготвянето, като отделно деяние към основните състави на трафик, от обективна страна те наподобяват на дейности по подготовката към престъплението по чл. 159в НК.

Съучастниците в изпълнението на формите на деянието, което може да се осъществи само при пряк умисъл, поради кумулативното наличие в субективната страна на състава и на специална престъпна цел, са съзвършители. За отговорността им трябва да се установи, че от субективна страна всички не само съзнават фактическите обстоятелства на състава, но и действат със съзнанието за общ принос за постигане на престъпната цел по чл.159а, ал.1, или ал.3 НК.

Възможна е и фигурата на посредствено извършителство, когато за изпълнението на някоя от формите на деянието е въвлечено от дейците и наказателноотговорно или наказателноотговорно лице, което действа с незнание за фактическите обстоятелства, които принадлежат към състава на престъплението. Например - когато шофьорът е превозил жертвата като е участвал в транспортирането ѝ, но няма представа за набирането, транспортирането или за превеждането на жертвата през границата на страната с инкриминираната цел.

Следователно, когато всеки един от съучастниците поотделно или заедно набират, транспортират, укриват или приемат едно и също лице, или група от хора, при общ пряк умисъл, и със съзнание за специфичната цел за съответната им експлоатация, всички те ще отговарят във връзка с чл.20, ал. 2 НК за съзвършителство по чл.159а - чл.159б, респ. по чл.159г НК.

2.2 За разлика от основния състав на трафик на хора, съставът на престъплението по чл. 159б НК е пример за усложнена форма на престъпна дейност. Престъплението е нетипично дваактно и резултатно, при което първият акт винаги е престъпен и самостоятелно наказуем, а вторият акт -превеждането през границата, не е престъпление. Това е така, защото в състава не е предвидено деянието да е свързано и с нарушаване на режима за преминаването на границата. Когато превеждането се осъществява без разрешението на надлежните органи на властта, или макар с разрешение, но не през определените за това места, се проявяват и признаците на престъплението по чл.280 НК. Тогава ще има идеална съвкупност на престъплението по чл.280 с това по чл. 159б, респ. чл. 159г НК.

Проблемите на съучастие и в частност на съзвършителството от две или повече лица по чл.159б НК, са решими от правилата за съучастие при усложнени престъпления. Общите правила за престъпното съучастие предвиждат кумулативната даденост на две обективни и една субективна предпоставки. Първата предпоставка е количествена - да има поне две наказателноотговорни лица в осъществяване на престъплението. Втората, качествена предпоставка, е да има задружност в действията на всеки от съучастниците. Тази задружност трябва да е в пряка връзка със субективната предпоставка. Последната изисква участието им в умишлена престъпна дейност, в която всеки от тях иска задружното осъществяване на престъплението. Когато съучастниците извършват деянието и със специалната цел по чл. 159а, ал.1 и ал.3 НК, тя трябва задължително да се обективира в общите им действия за нейното постигане.

При външния трафик на хора, конкретното поведение на всеки деец се разглежда спрямо изпълнението на признаците на състава, който от обективна и субективна страна се състои от два отделни акта. Затова не е необходимо всеки от участниците в изпълнението на престъплението да участва лично и непосредствено и в двата акта на състава със съответните форми в първия акт /набиране, транспортиране, укриване или приемане на лицето, лицата или на групата от хора/ и в изпълнението на втория акт-превеждането им през границата на страната. Всеки от съучастниците отговаря като съзвършител в дваактното престъпление, когато лично и непосредствено участва в извършването на единия от актовете на сложното изпълнително деяние, при общ умисъла и със специалната престъпна цел с останалите дейци, извършили другия акт, като част от усложненото деяние, в което участва всеки от тях.

Когато един извършва "превеждането през границата на страната", друг от съучастниците е осъществил набирането на същото лице или на същата група от хора в едната държава, а трети е приел лицето или на групата от хора в другата държава, всички те, с транспортиращият или превеждащият съучастник са съизвършители в едно и също престъпление и ще отговарят по чл. 159б НК, във връзка с чл. 20, ал. 2 НК.

Ето защо, когато една или няколко от формите на изпълнение по чл.159а НК са осъществени от две или повече лица при общност на вината, и със съзнанието за целта по чл. 159а, ал. 1 и ал. 3 НК, независимо къде те са извършени, в страната или в чужбина, деянието ще се квалифицира по чл. 159б НК, във връзка с чл.20, ал.2 НК.

Усложненото престъпление не изключва ексцес за някой от съучастниците, както не изключва и други случаи на усложнение на изпълнението на деянието.

Когато престъплението е извършено с две или повече деяния против личността на едно и също лице или против личността на лицата в една и съща група от хора, има предпоставки и за продължавано престъпление по чл.26 НК, ако са налице останалите изисквания на закона, относно вида и броя на деянията, отделните периоди между тях, обективната им и субективна връзка. Тук следва да се обърне внимание, че осъществяването на повече от една от алтернативно предвидените форми на изпълнителното деяние по чл. 159а, чл. 159б или чл. 159г НК, не съставлява продължавано престъпление, защото, за да е довършено престъплението, е достатъчно извършването на всяка една от тях .

Когато дейността е срещу различни лица, поотделно или в групата от хора, ще има множество престъпления при съвкупност по чл. 23 - 25 НК.

3.1. Определящо значение за структурата на нормите и за системата на подреждането им в Особената част на НК заема обектът на престъплението. Обединяващият признак на всички състави от Глава втора на Особената част на НК "Престъпления против личността" е общият им родов обект на защита - обществените отношения, които осигуряват неприкосновеността на системата от права и законни интереси на личността, уредени в Конституцията и законите на Република България.

Страна по всички тези правоотношения е пострадалият от престъплението - физическо лице. Нарушените с престъплението лични права и интереси имат абсолютен характер - могат да се противопоставят на всички други правни субекти, задължени от общото правило "да не се вреди другиму" .

Поначало с една наказателна норма се установява състав на едно престъпление.

В диспозицията по чл. 159а, ал. 2, т. 2 и т .3 НК има признаци, очертани в състави и на самостоятелно съществуващи по вид престъпления в разделите IV, V и VIII на Глава II от Особената част на НК. Те, както и престъпленията "трафик на хора", са с еднакъв родов обект на защита . В рамките на тази глава съществената отлика между установените в нея престъпни състави се изгражда на основата на обществените отношения, съставляващи непосредствен обект на увреждане. Особеното в съставите от раздел "Трафик на хора" е, че защитаваният от тях непосредствен обект обхваща и непосредствения обект и на други престъпления против личността. Разпоредбите на чл. 159а, ал. 2, т. 2, предложение първо, вр. с ал. 1 НК и по чл. 143 НК осигуряват защитата на обществените отношения, които дават възможност психичните процеси на индивида, формиращи свободно волята му, да протичат в съответствие с представите му за собствените потребности. Разпоредбите на чл. 159а, ал. 2, т. 3 предложение второ, вр. с ал. 1 НК и по чл. 142а НК охраняват обществените отношения, чрез които се осигурява обективната възможност на всеки човек да се придвижва свободно. Посочените по-тежко наказуеми състави на трафик на хора, освен тези отношения охраняват и обществените отношения по спазването на половия морал, както и на широк кръг лични и лично-икономически права и свободи от статута на гражданите.

Престъпленията по чл. 159а, ал. 2, т. 2 ,предложение първо НК и на чл. 159а, ал. 2, т. 3, предложение второ НК са усложнени не само по конструкция. Те пораждат и редица въпроси за множеството от престъпления и правилата за тяхното възникване или изключване. В тази връзка - при две от хипотезите, а те са по: чл. 159а, ал. 2, т. 2, предложение

първо НК и по чл. 159а, ал. 2, т. 3, предложение второ НК, е осъществено само едно престъпление, а не множество такива, когато с деянието по основния състав по чл. 159а, ал. 1 НК е извършено и престъплението по чл. 143, ал. 1 НК и/или по чл. 142а, ал. 1 НК, с някоя от специалните цели по чл. 159а, ал. 1 и ал. 3 НК. Създаденото в тези хипотези, на пръв поглед множество от престъпления, извършени от един и същи деец, е привидно. Посочените състави на трафика на хора поглъщат изцяло обективните и субективните признаци на съставите на принудата или на противозаконното лишаване от свобода, когато деянията по тях са извършени и с някоя от престъпните цели по чл. 159а, ал. 1 и ал. 3 НК. Отделните посегателства срещу личността, визирани в тях, изгубват своето самостоятелно юридическо значение за отговорността на дееца. Прилага се възприетият принцип, че поглъщането на съставите на различните по вид престъпления изключва съвкупностите. Същото е и когато се отнасят едни спрямо други при хипотезите на специалност и субсидиарност.

Ето защо, всяко от деянията по чл. 159а, ал. 2, т. 2, предложение първо НК, съответно по чл. 159а, ал. 2, т. 3, предложение второ НК, се наказва като самостоятелно престъпление, осъществяващо квалифициран състав на трафик на хора.

За разлика от предходните случаи, престъплението по чл. 142, ал.1 НК не се поглъща от квалифицирания състав на чл. 159а, ал. 2, т. 3, предложение първо НК. Същото е самостоятелно наказуемо, защото макар и да има тъждество в обективната им страна, няма тъждество в съдържанието на субективните признаци на тези състави. Отвличането -дали е чрез принуда или с измама, е престъпно само, ако е извършено с цел противозаконно лишаване от свобода на отвлеченото лице, поради което не се поглъща от трафика на хора по чл. 159а, ал.2, т.3, предложение първо НК. В състава на трафика отвличането е само проява, а не е престъпление по чл. 142, ал.1 НК.

Ето защо, отвличането с цел противозаконно лишаване от свобода е самостоятелно престъпление и съставът по чл. 142, ал.1 НК не се поглъща от състава по чл. 159а, ал.2, т. 3, предложение първо НК.

Престъпленията по чл. 159а, ал. 2, т. 2 НК и по чл. 159а, ал. 2, т. 3 НК са усложнени по конструкция с оглед броя на проявите в изпълнителното деяние имащи функционална връзка помежду им. Когато изпълнителното деяние по основния състав е извършено и чрез използване на принуда върху жертвата по чл. 143, ал. 1 НК или чрез противозаконното й лишаване от свобода по чл. 142а, ал. 1 НК, със съответната престъпна цел на трафика на хора, всяко от тях е и усложнено съставно престъпление, защото съдържа два функционално свързани акта в съставното изпълнително деяние, които поотделно също са престъпни. Пример за подобни такива състави са на грабежа или грабежоподобната кражба.

Поглъщане на съставите, а не съвкупност има и при най-често срещаната форма на изпълнението на деянието "набиране" на лице или лица, чрез склоняване към проституция за използването им, възмездно или безвъзмездно, от неограничен кръг лица. В този случай деянието по чл. 155, ал. 3, вр. ал. 1, предложение първо НК се поглъща изцяло от основния или квалифицираните състави на трафик на хора. Както се изясни в т. 1.2 и т. 1.3, "набирането" е склоняване, вербуване, мотивиране на жертвата за някоя от формите на използването й за развратни действия, каквото е проституцията. Ако набирането за проституирането на жертвата е с користна цел, каквато по същност и характер е целта за използване за развратни действия по чл. 159а, ал. 1 НК, користната цел по чл. 155, ал. 3, вр. с ал. 1, предложение първо НК се поглъща от специалната цел за експлоатацията на развратните действия. Най-често тя се проявява за използване на проституирането на друго лице или за използване за порнография. Поради това и тези хипотези са изрично определени като случаи на сексуална експлоатация от международните норми - чл. 4 от Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора; чл. 3 от Протокола от Палермо; чл. 1 от Рамково решение на Съвета на Европейския Съюз 2002/629/ПВР.

3.2 Непосредствен обект по чл. 156 НК са обществените отношения, осигуряващи избор на поведение на лицата, свободата на придвижване и отношенията, гарантиращи половата им неприкосновеност.

Съставите по чл.156 НК и по чл. 159а, ал. 2, т. 3, предложение първо НК имат сходни непосредствени обекти. Конструкциите им са на усложнени и резултатни престъпления. Макар да са изградени на обективния признак отвличане, те не се поглъщат, поради различните им обективни признаци и специални цели в субективната им страна.

Изпълнителното деяние по основния състав на чл.156 НК е създадено върху състава на отвличането - осъществява се с два акта, изразяващи действия. Първото е принудително лишаване от свобода, а второто е принудително преместване на лицето от едно място на друго, всяко от тях се извършва с престъпната цел - предоставяне за разврат другиму. Следователно в основния състав по чл. 156 НК се съдържат противозаконното лишаване от свобода по чл. 142, ал. 1 НК и принудата по чл. 143 НК, погълнати от чл. 156 НК .

В чл. 159а, ал.2 НК има шест квалифицирани състава на трафик на хора , за част от които са предвидени допълнителни усложнения в изпълнителното деяние по ал. 1, с оглед начина на извършването му от фактическа страна. Те се изразяват в действие, допълнително усложняващо фактическия състав на изпълнителното деяние. Част от тях са отделни престъпления, а в други случаи са прояви. В усложнените състави по ал. 2 те нямат самостоятелно юридическо значение, но имат функционална връзка с формите на деянието по ал. 1 и превръщат престъплението по чл. 159а, ал. 2 НК или в съставно - например по чл.159а, ал. 2, т. 2 предложение първо НК и по чл. 159а, ал. 2, т. 3, предложение второ НК, или в двакратно - например по чл. 159а, ал.2, т.2, предложение второ НК, или по чл. 159а, ал.2, т.3, предложение първо НК.

Ето защо, престъплението по чл.159а, ал. 2, т.3, предложение първо НК в обективните си признаци също е усложнено по конструкция, като престъплението по чл. 156 НК, но за разлика от него, единият акт винаги е форма от основния състав по чл. 159а, ал.1НК, а другият акт - отвличането, сам по себе си, не е престъпен. И двата акта по чл.159а, ал. 2, т.3, пр.първо НК са подчинени на целта за използване на жертвата за развратни действия, а не единствено за предоставянето ѝ за разврат на трето лице, каквато е целта по чл. 156 НК. Субективните им състави съдържат различни специални цели, с различно съдържание, както относно кръга от лицата, към които са насочени изпълнителните деяния, така и в субективното отношение на дейците към развратните действия, в чиято подготовка те участват.

Съставомерната цел по чл. 156 НК включва представи у дееца за развратни действия между пострадалия и трети лица. Тя е ограничена по обхват в съзнанието му с представата за предоставянето на жертвата за разврат - полови сношения, блудство, хомосексуализъм, без оглед на бъдещото ѝ използване като стока от лицето на което е предоставена. За разлика от нея, целта по чл.159а, ал. 2, т. 3, предложение първо НК означава намерение за използването на жертвата, независимо дали от дееца или от третото лице, на което тя се предоставя, за третирането ѝ като стока, при една повтаряща се дейност с различни, неподлежащи на индивидуализация субекти. Тя е тъй наречената "експлоатационна цел" за извличане на противозаконни облаги.

Кумулативно предвидените в санкционната част на съставите на трафик на хора наказания глоба, а по двойно квалифицирания състав по чл. 159г НК и наказание конфискация на лично имущество - като възможност за налагането ѝ, е последица от имплицитно съдържимия елемент в предвидената цел на съставите по чл.159а, ал. 1 и ал. 3 НК за облагодетелстване при преследването или реализирането на престъпните цели на трафика на хора /вж. чл. 159в НК/. Последното е единствената логическа причина за въвеждането им като наказания в престъпните състави на трафик на хора .

Ето защо, престъплението по чл. 156, ал. 1 и 2 НК и по чл. 159а, ал. 2, т. 3, предложение първо НК са напълно самостоятелни и поглъщането на състава на едното от състава на другото е изключено.

3.3 С приемането на новия чл. 159в НК, криминализиращ експлоатацията на жертвите от трафик на хора, е даден положителен отговор и на въпроса дали престъпният субект по чл. 159а НК, 159б НК, респ. по чл. 159г НК, във връзка с чл. 159а и чл. 159б НК, може в реална съвкупност да носи отговорност и за използването на жертвата .

4.1 Трафикът на лица или на групи от хора и тяхното превеждане през границата на страната по чл. 159б НК, т.н. "външен трафик", е състав на двакратно престъпление.

Изпълнителното деяние се осъществява чрез два кумулативни акта, изразени в някоя от четирите форми, посочени в чл. 159а, ал. 1 НК, извършени заедно с превеждането на лицето или на групата от хора през границата на страната. Същото е довършено, когато жертвата или жертвите са преминали границата на страната. Съдържанието на специфичната форма на изпълнителното деяние по чл. 159б НК - "преведе през границата на страната" се разкрива чрез

способите на граматическото тълкуване на понятието, вложено първоначално в уредбата на актовете на международното право, относно трафика на хора. То се изяснява и чрез тълкуване на същото понятие при сравняването му със съдържанието на това в състава на престъплението по чл. 280 НК. Както вече е посочено в т.1.6, думите или изразите с утвърдено правно значение се използват в един и същи смисъл във всички нормативни актове. Това понятие употребено и в обективния състав на чл. 1596, ал.1 НК, има същото съдържание. И в двата случая основание за ангажиране на наказателната отговорност на дееца е създаването на условия за превеждането на друго през границата на страната. С преминаване на прехвърленото лице отвъд пределите на страната, престъплението е довършено, защото законът не изисква същото условие и за прехвърлящия, т.е. за дееца. Съвременните форми на организирана международна престъпност правят възможно осъществяването на трафик на хора без фактическото преминаване на извършителите на престъплението през границите на държавите.

Дефинирана като наднационална, борбата срещу трафика на хора, е вменена в отговорност на държавите в актовете на ООН, Съвета на Европа и Европейския съюз. В тях⁷ терминът „превеждане през граница“ е употребен на английски език като "transfer" и означава прехвърляне отвъд или отгъдетъ нещо. Така следва да се възприеме и съдържанието на понятието за превеждането през границата на страната по смисъла на чл. 1596 НК. Има се предвид такава активна дейност на дееца, която обективно допринася друго лице или лица да преминат държавната граница с оглед постигане на някоя от целите за експлоатация, посочени в чл. 159а, ал. 1 и ал. 3 НК.

Престъплението по чл. 1596 НК винаги е довършено в чужбина, независимо дали деецът фактически е преминал границата заедно със жертвата или не. Този извод е предпоставка за правилното приложение на процесуалната норма, във връзка с подсъдността на престъпленията, извършени в чужбина и за правилното определяне на материалната компетентност по чл. 194, ал. 1, т. 3 НПК.

В посочените случаи подсъдността на делата се определя по правилата на специалната норма по чл. 37 НПК и разследването по тях задължително трябва да се извършва от следовател, съгласно чл. 194 ал. 1, т. 3 НПК. Подсъдността не се променя и в случаите, когато деянието е останало недовършено, на територията на страната.

4.2 Разпоредбата на чл. 37 НПК не разрешава изрично въпроса с местната подсъдност на делото, когато деянието е довършено в чужбина и извършителите са български граждани, с различно местоживее в страната. При тази хипотеза непълнотата в законовата регламентация трябва да се запълни съгласно правилата на правоприлагането, според най-близката аналогия на закона, каквато уредба се съдържа в чл. 37, ал. 1, т. 1, алт. 2 НПК и чл. 36, ал. 3 НПК. Когато деянието е довършено в чужбина и извършителите са български граждани, с различно местоживее в страната, делото ще е подсъдно на съда, в района на който е завършено досъдебното производство.

5. Трафикът на хора, е престъпление насочено срещу личността и правата на гражданите и като резултат винаги има за жертви физически лица.

Запазването в тайна на самоличността на свидетеля-пострадал от престъплението е средство за защита на един от участниците в наказателното производство. Разпитът му е ценен способ за събиране на гласни доказателства, но с приложението на мярката за защита могат да се стеснят някои от правата на обвиняемия и защитника му. Те са лишени от възможността да узнаят самоличността на свидетеля и свързаните с това обстоятелства относно физическата и психическата му годност да дава достоверни показания; ограничено е задаването на въпроси за самоличността на пострадалия, относими към съставомерни фактически данни, както и прякото участие на обвиняемия и защитника в събирането и проверката на показанията на защитения свидетел.

Отдаването превес на едните или другите мерки за процесуална защита, не трябва да води до нарушения, свързани с отменителното основание по чл.348, ал.1,т.2 НПК. Затова е необходимо да се установи баланс между правата на обвиняемия по чл. 6, т. 3, б. „а“ от ЕКГГЧОС, той да бъде незабавно и в подробности информиран за характера и причините за обвинението срещу него и предвидените правила за защита на пострадалите лица, получили статут на анонимни свидетели, съгласно международните актове⁸ и националното законодателство. При правоприлагането да се избегне конфликта в правилата, предвидени

по чл. 6, т.т.1,3, б."д" от ЕКПЧОС, относно правото на обвиняемия на справедлив и публичен процес, включващо правото му да изиска или да участва в разпита на пострадалите, допуснати като свидетели, с правото на защита на пострадалия, гарантирано от международните актове, включително и когато той е получил статут на анонимен свидетел.

Поначало Наказателно-процесуалният кодекс с отделни норми решава дали е допустимо участието на едно и също лице в две или повече процесуални качества /вж. чл. 29, чл. 30, чл. 47, ал. 1, чл. 53, ал. 1, чл. 91, ал. 3, чл. 101, ал. 4, чл. 118 и 148, ал. 1 НПК/. От тази гледна точка няма забрана пострадалият от престъплението да бъде разпитван като свидетел с тайна самоличност по чл. 123, ал. 2, т. 2 НПК. Нещо повече, чл. 118, ал. 1, т. 2 НПК изрично установява, че пострадалият, включително и когато в съдебната фаза на процеса е конституиран като частен обвинител и/или граждански ищец, може да бъде свидетел.

Същевременно основно право на обвиняемия /подсъдимия/ е да получи възможно най-пълната информация за фактическите обстоятелства на обвинението /вж. чл. 55, ал. 1 НПК/. Задължителен елемент на тази информация съставлява посочването на пострадалото лице, особено когато обвинението е за престъпления против личността, каквито са престъпленията по чл. 159а - чл. 159г НК⁹. По силата на законово установеното изключение, когато пострадалият е едновременно и защитен свидетел по чл. 123, ал. 2, т. 2 НПК, индивидуализацията на престъплението се формулира чрез указване на времето, мястото и начина на извършване му, както и с описание на тези индивидуализиращи характеристики на жертвата като пол, възраст, особени качества /бременна жена/ и пр., когато са признаци от състава на престъплението. При съблюдаване на горните изисквания в постановлението за привличане на обвиняем и в обвинителния акт, включително и в случаите по чл. 159а - чл. 159г НК, се посочва само идентификационния номер на пострадалия свидетел с тайна самоличност. Няма никаква пречка обаче, при разглеждането на делото в съдебната фаза, съдът да отмени мярката на защита на свидетеля, когато възникнат предпоставките по чл. 123, ал.6 НПК. Поради това, не е допуснато процесуално нарушение, когато в постановлението за привличане на обвиняемия за престъпление по чл. 159а – чл. 159г НК, извършено спрямо лице, което е защитен свидетел по чл. 123 ал. 2, т. 2 НПК, както и в обвинителния акт, е посочен само идентификационният номер на пострадалото лице, независимо дали е навършило или не е навършило 18 години.

В обвързващи страната ни международни актове, станали част от национално право¹⁰, се предвиждат повишени стандарти за защита на свидетелите - жертви на трафика на хора, с оглед на съществуващата опасност от ревиктимизация.

Мярката по чл. 123, ал. 1, т. 2 НПК донякъде стеснява правото на обвиняемия и защитника да участват пълноценно в непосредственото събиране и проверката на доказателствата, поради което трябва да се взема в изключителни случаи, когато са налице достатъчно основания да се предполага, че в резултат на свидетелстването е възникнала или може да възникне реална опасност за живота или здравето на свидетеля, на негови възходящи низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, които се намират в особено близки отношения. Защитата получава адекватна компенсация чрез надлежното изпълнение на предписанията на нормите, които дават процесуални гаранции срещу опасността от манипулиране на доказателствата в полза на обвинителната теза. Първо, съдът има непосредствен достъп до свидетеля с тайна самоличност, съгласно чл. 123, ал. 5 НПК, а това най-малкото дава сигурност, че такова лице действително съществува. Второ, обвиняемият /подсъдимият/ и неговият защитник, непосредствено след даването на свидетелските показания, могат да се запознаят с тяхното съдържание и да изискват отговор на писмено поставените от тях въпроси /чл. 141, ал. 2 НПК/. Трето, доказателствената сила на показанията на свидетеля с тайна самоличност е ограничена /вж. чл. 124 и чл. 177, ал. 1 НПК/. Практиката на Европейския съд по правата на човека¹¹ сочи, че този съд е готов да приеме съображенията на властите относно обществен интерес, но не би допуснал посегателства върху фундаменталните аспекти на правото на защита. Анализът на постановените от Съда решения налага извода, че гаранцията за осигуряване на правото на справедлив, честен и публичен процес е взимането на подходящи мерки за балансиране интересите на обвиняемото лице с тези на защитения свидетел.

Европейският съд принципно допуска съвместимост между качеството на пострадал от престъплението и качеството на анонимен свидетел. Правата на пострадалите свидетели на живот, свобода и сигурност са защитени от чл. 8 от ЕКПЧОС и от други нейни материални разпоредби. Ето защо, държавите - членки са длъжни да организират наказателните си производства така, че свидетелите да не бъдат необосновано застрашавани. Принципите на справедливия процес позволяват правата на обвиняемия да бъдат разумно ограничавани за сметка на правата на пострадалите, включително и чрез мярка н.за защита на свидетел. Това е допустимо само при стриктен съдебен контрол на основанията за анонимност на свидетелите, пострадали от престъплението, както и на предоставените на защитата компенсиращи процедури, с които да има възможност ефективно да оспори достоверността на дадените показания от свидетелите с тайна самоличност.

Няма нарушение на правилата на справедливия процес, когато на защитника е била дадена възможност веднага след разпита на свидетелите, да им задава въпроси, с изключение на такива относно тяхната самоличност.

При всяко положение, когато се използва свидетел със запазена в тайна самоличност, националните органи трябва да отчитат предписанията по Раздел III от Препоръка № R /97/ на Комитета на министрите на Съвета на Европа, относно заплашването на свидетели и правото им на защита, одобрен на пленарна сесия на 2-6 юни 1997 год., от Европейският комитет по проблемите на престъпността. Компетентният орган следва да допуска такъв свидетел само в изключителни случаи, след изслушване на страните и при установяване, че животът и свободата на съответното лице или на близките му са сериозно застрашени, както и че самият свидетел предизвиква доверие, и показанията му са от съществено значение за делото.

По изложените съображения и на основание чл. 124, ал. 1, т. 1, вр. чл. 130 от Закона за съдебната власт, Общото събрание на наказателната колегия във Върховния касационен съд

Р Е Ш И:

1.1 Изпълнителното деяние по чл. 159а, ал.1 НК „транспортиране“ се осъществява не само когато фактически се превозва жертвата, но и когато се извършват действия, необходими за превозването ѝ. Водач на превозно средство, който превозва жертвата на територията на страната или извън нея, със съзнаване на престъпната цел по чл. 159а, ал.1 и ал.3 НК осъществява транспортиране, като форма на изпълнителното деяние на престъпленията по раздела „Трафик на хора“ от Наказателния кодекс.

1.2 Изпълнителното деяние „набиране“ по смисъла на чл. 159а, ал. 1, предложение първо НК се осъществява чрез активни действия на дееца за търсене, привличане, вербуване, уговаряне, склоняване на жертвата или попълване на набор от хора, за привеждането им в положение създаващо предпоставки за бъдещата им експлоатация. Налице е "набиране" и когато активна страна е жертвата от престъплението, а не деецът.

1.3 Изпълнителното деяние "набиране" може да се извърши и чрез склоняване към проституция. Съгласието на жертвата се постига с мотивиране чрез убеждаване или чрез въздействие върху волята ѝ с някое от средствата по чл. 159а, ал.2 НК.

1.4 Сводането към конкретни блудствени действия или съвкупление по чл. 155 ал. 1, предложение второ НК може да бъде в реална съвкупност с деянията по чл. 159а - чл. 159г НК.

1.5 Съгласието или съдействието на жертвата не изключват отговорността на дееца при осъществяване на която и да е от формите на изпълнителното деяние на престъплението „трафик на хора“.

1.6 Когато деянията по чл. 159а, чл. 159б и чл. 159г НК са извършени през непродължителни периоди от време, спрямо различни лица или различни групи от хора, се осъществява реална съвкупност от престъпления и обвинението, следва да се повдигне за всяко отделно деяние, насочено против отделното лице или отделната група от хора.

"Групи от хора" по смисъла на чл. 159а и чл. 159б НК е налице при общност от две или повече лица, жертви на престъплението.

2.1 Съучастие под формата на съизвършителство по чл.159а, ал. 1 НК, във връзка с чл. 20, ал. 2 НК има, когато дейците при общност на умисъла и със съзнание за специалната цел, всеки един поотделно или заедно набират, транспортират, укриват или приемат лица или групи от хора.

2.2 Налице е съизвършителство и когато при същите условия една от формите на изпълнителното деяние по чл. 159б НК се осъществява в страната, а друга в чужбина.

3.1 Съставът на престъплението по чл. 159а, ал. 2, т. 3, предложение второ НК поглъща противозаконното лишаване от свобода по чл. 142а, ал. 1 НК, а съставът по чл. 159а, ал. 2, т. 2, предложение първо НК - принудата по чл. 143, ал. 1 НК.

Отвлечането с цел противозаконно лишаване от свобода е самостоятелно престъпление и съставът по чл. 142, ал.1 НК не се поглъща от състава по чл. 159а, ал.2,т.3, предложение първо НПК.

Квалифицираният състав по чл. 155, ал. 3, вр. с ал. 1, предложение първо НК се поглъща от основния и квалифицираните състави на трафик на хора, когато "набирането" по чл.159а, ал.1 НК се извършва посредством склоняването на жертвата към проституция.

3.2 Отвлечането на друго лице с цел да бъде предоставено за развратни действия по чл. 156 НК и изпълнително деяние по чл. 159а, ал.2, т.3, предложение първо НК, когато лицето е отвлечено с цел да бъде използвано за развратни действия, са самостоятелни престъпления. Различието е в съдържанието на целите и поглъщането между посочените два състава е невъзможно.

3.3 Когато някоя от престъпните цели по чл. 159а НК, чл. 159б НК и чл. 159г НК е осъществена от дееца, той може да отговаря и за престъпление по чл. 159в НК /ДВ, бр. 27/10.04.2009 г./ при условията на реална съвкупност.

4.1 Престъпленията по чл. 159б НК винаги се довършват в чужбина. В тези случаи подсъдността на делата се определя по правилата на чл. 37 НПК и разследването по тях се извършва от следовател, съгласно чл. 194 ал. 1, т. 3 НПК.

4.2 Когато извършителите, български граждани, са повече от един и с различно местоживееене в страната, делата са подсъдни на съда, в района на който е завършено досъдебното производство.

5. Не е допуснато процесуално нарушение, когато в постановлението за привличане на обвиняем за престъпление по чл. 159а -чл. 159г НК, извършено спрямо лице, което е защитен свидетел по чл. 123, ал. 2, т. 2 НПК, както и в обвинителния акт, е посочен само идентификационният номер на пострадалото лице, независимо дали е навършило или не е навършило 18 години.

1 След образуване на н.д. № 2/2009 г. пред ОСНК във ВКС, влезе в сила Закон за изменение и допълнение на наказателния кодекс, обнародван в ДВ, бр. 23/10.04.2009 г.

2 Правосъдие и вътрешен ред

3 Вж. Български тълковен речник на изд. НИ, С.,2003 г. под редакцията на проф. Андрейчин, стр. 979

4 Вж. думата „recruit“ в английско-българския речник, /изд. БАН, С, 1973 г. под редакцията на проф. Минков/ като глагол означава набирам, избирам, рекрутирам, вербувам войници, членове, привърженици, подсилвам, засилвам, увеличавам броя си, възстановявам се, засилвам се. В българския Тълковен речник, с автор проф. Андрейчин и колектив /изд. НИ, София, 1994 г./, понятието означава, освен друго и свикване, събиране, струпване.

5 Според "Български тълковен речник"- изд. НИ, 2008 год. понятието "експлоатация"/вж. стр.213/ е от френски език и означава "използване на чужд наемен труд за извличане на печалба", "използвам нещо за добиване на блага", "извличане на облаги".

6 Вж. чл.46, ал.1 от Закона за нормативните актове, ДВ, бр.46/12.06.07 г. и чл.37, ал.1 от Указ № 883/ 24.04.74 г. за прилагане на Закона за нормативните актове./ДВ ,бр.46/ 12.06.07 г./.

7 Вж. чл. 3, б. „а“ от Протокола от Палермо, допълващ Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност ; чл. 4, б. „а“ от Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора ; § 1 от Рамково решение на Съвета на Европейския съюз 2002/629/ПВР.

8 Препоръка № R (97) на Комитета на министрите на Съвета на Европа, относно заплашването на свидетели и правото им на защита, одобрен на пленарна сесия 2-6 юни 1997 год., от Европейския комитет по проблемите на престъпността; Рамково решение 2001/220/ПВР относно правното положение в наказателния процес на жертвите от престъпления.

9 Вж. в този смисъл т. 4.2 от Тълкувателно решение № 2 от 2002 година на ОСНК на ВКС.

10 Вж. бел. 7 и Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора; Конвенция на ООН срещу транснационалната организирана престъпност.

11 Вж. решенията на Съда по правата на човека по следните дела: Костовски срещу Холандия /1989г./; Люди срещу Швейцария /1992 г./; Изеро срещу Италия /1991 г./; Виндиш срещу Австрия/1990 г./; Ван Мехелен срещу Холандия /1997г./; Дурсън срещу Холандия /1996г./